

AN
I N Q U I R Y
I N T O T H E
Nature and Causes
O F T H E
W E A L T H O F N A T I O N S .

By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of GLASGOW.

I N T W O V O L U M E S .
V O L . I .

L O N D O N :
PRINTED FOR W. STRAHAN; AND T. CADELL, IN THE STRAND,
MDCCLXXVI.

A. Smitho veikalo „Tautų turtas“
pirmosios laidos (1776 m.) I tomo titulinis puslapis

ĮŽANGA IR VEIKALO PLANAS

Kiekvienos šalies metų darbas yra tas aruodas, kuris pirmiausia aprūpina ją visais būtinais ir patogumus teikiančiais reikmenimis, jos per metus suvartojamais, ir kurį visada sudaro tiesioginiai to darbo produktai arba tai, kas už juos perkama iš kitų šalių.

Todėl priklausomai nuo to, ar tų produktų arba už juos nupirktų gaminių kiekis yra labiau proporcingas juos vartojančių žmonių skaičiui, ar mažiau, šalis bus geriau arba blogiau apsirūpinusi visais jai reikalingais būtinais reikmenimis ir patogumais.

Tačiau šį santykį kiekvienoje šalyje visada lemia dvi skirtingos aplinkybės: pirma, meistriškumas, įgudimas ir nuovokumas, paprastai pasitelkiami dirbant darbą, ir, antra, naudingą darbą dirbančiųjų skaičiaus santykis su skaičiumi tų, kurie nedirba. Kad ir kokie būtų šalies dirvožemis, klimatas ar teritorijos dydis, jos metinio apsirūpinimo gausumas ar skurdumas visada priklausys nuo tų dviejų aplinkybių.

Be to, to apsirūpinimo gausumas arba skurdumas, atrodo, labiau priklauso nuo pirmosios negu nuo antrosios iš paminėtų aplinkybių. Laukinėse medžiotojų ir žvejų tautelėse kiekvienas pajėgus dirbti žmogus daugiau ar mažiau dirba naudingą darbą ir stengiasi pagal savo išgales parūpinti gyvenimui būtinų bei patogumus

teikiančių daiktų sau ir tiems savo šeimoje arba gentyje, kurie yra nusenę, per jauni arba per silpni medžioti ir žvejoti. Tačiau tokios tautos yra taip neregėtai skurdžios, jog vien dėl to joms dažnai tenka susimąžinti (ar bent jau jos mano, kad būtina susimąžinti) iki pakeliamo žmonių skaičiaus nužudant kūdikius, senius ir ligonius arba paliekant juos likimo valiai – žūti iš alkio arba tapti laukinių žvėrių aukomis. O civilizuotose ir klestinčiose tautose, priešingai, nors daugybė žmonių išvis nedirba ir, beje, suvartoja dešimt, o dažnai ir šimtą kartų daugiau darbo negu didžioji dalis tų, kurie dirba, viso visuomenės darbo produktas vis tiek yra toks didelis, kad dažniausiai visi turi visko pakankamai, ir darbininkas, tebūnie jis ir patį prasčiausią darbą dirbantis ir vargingiausias, jei tik yra taupus ir darbštus, naudosis didesniu kiekiu būtinų ir patogumų teikiančių daiktų, negu jų gali turėti bet kuris laukinis.

Tokios pažangos priežastis – darbo gamybinė galia ir ta tvarka, kuria darbo produktai natūraliai pasiskirsto įvairiems visuomenės narių sluoksniams ir grupėms – yra šio tyrimo pirmosios knygos objektas.

Kad ir su kokiū meistriškumu, įgudimu ir nuovokumu būtų dirbamas darbas kurioje nors šalyje, jos metinės produkcijos gausumas ar skurdumas visą laiką priklausys nuo žmonių, dirbančių tais metais naudingą darbą, skaičiaus ir skaičiaus tų, kurie jo nedirba, santykio. Naudingų ir produktyvių darbuotojų skaičius, kaip toliau matysime, visada yra proporcingas sukauptam kapitalui, panaudojamam jiems įdarbinti, ir priklauso nuo konkretaus būdo, kaip tas kapitalas yra naudojamas. Todėl antroji knyga tyrinėja kapitalo prigimtį, būdus, kuriais jis pamažu yra sukaupiamas, ir darbo, kuriam jis sudaro sąlygas, kiekių skirtumus, priklausančius nuo skirtingų jo panaudojimo būdų.

Darbo meistriškumo, įgudimo ir nuovokumo atžvilgiu gerokai pažengusios tautos naudojo ir nukreipė darbą labai skirtingomis kryptimis, ir tos kryptys nebuvo vienodai dosnios pagal pagaminto produkto kiekius. Vienių šalių politika nepaprastai paskatino žemdirbystės plėtotę, o kitų šalių – miestų pramonės vystymąsi. Vargu ar kuri tauta vienodai ir nešališkai rūpinosi visomis šakomis. Nuo pat Romos imperijos žlugimo Europos politika buvo palankesnė amatams, manufaktūroms ir prekybai, miestų ūkiui negu žemdirbystei, kaimo ūkiui. Aplinkybės, dėl kurių tokia politika atsirado ir buvo įgyvendinama, aiškinamos trečiojoje knygoje.

Nors tos skirtingos kryptys iš pradžių, kaip galima manyti, radosi veikiant žmonių privatiems interesams ir jų atskirų grupių prietarams, visai nepaisant ir nesistengiant numatyti tokio pasirinkimo pasekmių bendrajai visuomenės gerovei, jos sukūrė sąlygas atsirasti labai skirtingoms politinės ekonomijos teorijoms; vienos iš jų pabrėžia tos gamybos, kuri sutelkta miestuose, svarbą, kitos – žemės ūkio. Tos teorijos padarė nemažą poveikį ne tik mokslo žmonėms, bet ir valdovų bei nepriklausomų valstybių viešiesiems veiksams. Ketvirtojoje knygoje aš ir stengiausi kiek galėdamas nuodugniau ir tiksliau paaiškinti tas skirtingas teorijas ir svarbiausias pasekmes, kurias jos sukėlė įvairiais laikotarpiais įvairiose šalyse.

Pirmųjų keturių knygų tikslas yra paaiškinti, iš ko susideda didelės žmonių bendruomenės pajamos arba kokios yra tų šaltinių, kurie įvairiais amžiais aprūpina įvairias tautas jų kasmet suvartojamomis gėrybėmis, prigimtis. Penktoji, paskutinė, knyga nagrinėja valdovo arba valstybės pajamas. Šioje knygoje aš siekiau parodyti, pirma, kokios valdovo arba visuomenės išlaidos yra neišvengiamos, kurios iš tų išlaidų turi būti padengtos bendrais visos visuomenės įnašais ir

kurios – tik vienos jos dalies ar vien atskirų jos narių; antra, kokie yra tie įvairūs būdai, kuriais visa visuomenė priverčiama prisidėti prie visos visuomenės labai daromų išlaidų padengimo ir kokie yra kiekvieno iš tų būdų privalumai bei trūkumai; ir, pagaliau, trečia, kokie motyvai ir kokios priežastys skatina beveik visas šiuolaikines vyriausybes įkeisti dalį savo pajamų, kitaip tariant – skolintis, ir kokios yra tų skolų pasekmės visuomenės realiajam turtui, jos žemės ir darbo metiniam produktui.

Pirma knyga

APIE DARBO GAMYBINĖS
GALIOS DIDĖJIMO PRIEŽASTIS
IR APIE TVARKĄ, KURIA DARBO
PRODUKTAI NATŪRALIAI
PASISKIRSTO ĮVAIRIEMS
VISUOMENĖS SLUOKSNIAMS

I skyrius

APIE DARBO PASIDALIJIMĄ

Didžiausias darbo gamybinės galios padidėjimas ir didžioji dalis meistriškumo, igudimo ir nuovokumo, pasitelkiamų imantis kurio nors darbo arba jį dirbant, yra, kaip galima spręsti, darbo pasidalijimo pasekmė.

Darbo pasidalijimo pasekmės visoje visuomenės veikloje lengviau suvokti aiškinantis, kaip jis sutvarkytas kai kuriose manufaktūrose. Paprastai manoma, kad jis ryškiausias mažiausiose iš jų; ne todėl, matyt, kad mažose jis tikrai yra ryškesnis negu didesnėse, bet kadangi tose manufaktūrose, kurių paskirtis yra tenkinti mažas nedaugelio žmonių reikmes, bendras darbininkų skaičius neišvengiamai yra mažas ir atliekantys skirtingas darbo rūšis gali būti sutelkti vienoje dirbtuvėje ir visi kartu stebimi prižiūrėtojo. Priešingai, didelėse manufaktūrose, kurių paskirtis yra tenkinti didelės daugumos žmonių reikmes, kiekvienai skirtingai darbo rūšiai reikia tiek daug darbininkų, kad neįmanoma sutelkti jų visų vienoje dirbtuvėje. Dažniausiai